

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ТА КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ З КУРСУ
«ПРАКТИКУМ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»
Частина 1**

для студентів денної та заочної форм навчання
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»
зі спеціальності 053 «Психологія»

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету,
протокол № 3 від 10.10.2018 р.

Харків
НТУ «ХП»
2019

Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу «Практикум із загальної психології» (Частина 1) для студентів денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» зі спеціальності 053 «Психологія» / уклад. Романовський О. Г., Шаполова В. В., Квасник О. В., Мовчан Я. О., Панфілов Ю. І. – Харків: НТУ «ХП», 2019. – 24 с.

Укладачі: О. Г. Романовський
В. В. Шаполова,
О. В. Квасник
Я. О. Мовчан
Ю. І. Панфілов

Рецензент проф. Г. В. Попова

Кафедра педагогіки та психології управління соціальними системами
ім. акад. І. А. Зязюна

ВСТУП

Програма вивчення загальної навчальної дисципліни «Практикум із загальної психології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 053 «Психологія» спеціальності 053 «Психологія». Метою викладання навчальної дисципліни «Практикум із загальної психології» є формування основ професійного досвіду психолога та одержання знань про основні класичні принципи і методи психологічної роботи, освоєння конкретних умінь, навичок і засобів її організації. Предметом вивчення навчальної дисципліни є принципи дослідження психічних явищ.

Завдання курсу «Практикум із загальної психології»: полягає в: освоєння всіх етапів емпіричного дослідження; ознайомлення студентів із системою понять, що дозволяють аналізувати емпіричне дослідження; набуття студентами навичок роботи з конкретними методиками, які широко застосовуються в психологічній практиці; відпрацювання практичних умінь вивчення психологічних характеристик людини як індивіда, суб'єкта діяльності, особистості, індивідуальності; умінь щодо виявлення психологічних особливостей людини при проведенні професійного відбору, в процесі навчання тощо.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- основні характеристики, види, етапи та особливості емпіричного дослідження в психології;
- специфіку й види психологічного експерименту, спостереження й опитування;
- засоби інтерпретації даних;
- висновки та виконання звіту про проведене дослідження;

- особливості створення психологічного та поведінкового портретів особистості;

- методики вивчення сенсорних процесів, сприйняття, мислення, уваги, пам'яті, мовлення;

- методики вивчення процесів психічної регуляції уваги, психомоторики й саморегуляції, емоцій, психічних станів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні вміти:

- формулювати проблеми, гіпотези й завдання психологічного дослідження;

- планувати емпіричне психологічне дослідження, вибирати методи збору й обробки даних, формувати вибірку;

- готувати й здійснювати психологічне дослідження;

- реєструвати емпіричні результати, вести протоколи психологічних досліджень;

- аналізувати, описувати й пояснювати емпіричні результати;

- описувати поведінку людей у процесі дослідження;

- використовувати методи дослідження індивідуально-психологічних особливостей тощо;

- проводити методику емпіричного дослідження з психології,

- використовувати емпіричні результати для прогнозування психічних явищ і управління ними в процесі практичної діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

Методами контролю у викладанні навчальної дисципліни «Практикум із загальної психології» є усний та письмовий контроль під час проведення поточного та семестрового контролю.

Поточний контроль реалізується у формі опитування; виступів на практичних заняттях з доповідями; тестів; виконання індивідуальних практичних завдань, проведення контрольних робіт.

Контроль складової робочої програми, яка освоюється під час самостійної роботи студента, проводиться на практичних заняттях – за допомогою перевірки виконаних практичних завдань за обраною темою.

Семестровий контроль проводиться у формі іспиту відповідно до навчального плану в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою та у терміни, встановлені навчальним планом.

Результати поточного контролю враховуються як допоміжна інформація для виставлення оцінки з цієї дисципліни.

Студент вважається допущеним до семестрового іспиту з навчальної дисципліни за умови повного відпрацювання в практичних заняттях, передбачених навчальною програмою з дисципліни, а також за наявності вміння використовувати методи вивчення пізнавальних психічних процесів та методи вивчення емоційно – волевих процесів та вміння робити висновки, наявність папок з усіма вивченими методиками.

Видання містить методичні вказівки до 8 тем курсу, контрольні запитання, критерії оцінювання знань та вмінь студентів, інформаційно-методичне забезпечення.

1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1

Особливості, структура й динаміка емпіричного дослідження в психології

Поняття про наукове емпіричне дослідження у психології. Його види. Постановка й аналіз проблеми дослідження, його логічний план та програма.

Навички ведення, обробки та інтерпретації отриманих даних дослідження.

Тема 2

Дослідження відчуттів та сприйняття

Дослідження ролі відчуттів у пізнавальній діяльності людини. Пороги чутливості. Класичні методи визначення абсолютних і диференційних порогів чутливості (метод мінімальних змін та середньої помилки).

Дослідження спостережливості. Особливості дослідження просторових, тимчасових, інформаційних і енергетичних характеристик сприйняття. Дослідження пізнавального контролю при зоровому сприйнятті.

Тема 3

Дослідження уявлень та уяви

Дослідження просторових уявлень методом хронометрії розумових дій за методикою Шепарда.

Оцінка яскравості-чіткості уявлень за методом саморанжирування за допомогою опитувальника Д. Маркса.

Дослідження індивідуальних особливостей уяви. Коректурна проба, таблиці Шульте та інші методи.

Дослідження особливостей творчої уяви.

Тема 4

Дослідження пам'яті

Вимірювання об'єму короточасної пам'яті за методом Джекобсона.
Дослідження опосередкованого запам'ятовування.

Дослідження безпосереднього й опосередкованого запам'ятовування за методикою подвійної стимуляції Лурія й Леонтьєва.

Мнемічні прийоми. Дослідження переважного типу запам'ятовування.

Прийоми вивчення вербальної та образної довгострокової пам'яті.
Вимірювання об'єму оперативної пам'яті.

Дослідження короточасної зорової й слухової пам'яті на числа й букви тощо.

Тема 5

Дослідження мислення

Оцінка рівня розвитку розумових операцій випробуваного.

Дослідження понятійного мислення за допомогою методик: «Порівняння понять», «Виключення зайвого», «Логіка зв'язків», «Логічність умовиводів».

Дослідження аналітичного мислення за допомогою методик «Логічні закономірності» Ліпмана, «Оцінка кількісних відносин», «Встановлення закономірностей».

Визначення лабільності-ригідності мислення за допомогою методики словесного лабіринту.

Тема 6

Дослідження мови

Дослідження темпу усної мовної діяльності. Оцінка мовця за допомогою методу семантичного диференціала Ч. Осгуда.

Аудіювання мови (побудова індивідуального профілю аудитора).
Оцінка швидкості читання.

Визначення стилю життєдіяльності, що діагностується, за допомогою методики «розуміння прислів'їв» рf Е. Фромґv.

Тема 7

Дослідження уваги

Властивості й види уваги. Вимірювання концентрації уваги методом Пьєрона – Рузера.

Дослідження рівня вибіркості уваги.

Дослідження переключення уваги за допомогою таблиць Шульце.

Дослідження переключення уваги «Інтелектуальна лабільність».

2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

2.1. Загальні методичні рекомендації о/л/ організації самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів (СРС) займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. З усіх видів навчальної діяльності СРС значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості студента.

Самостійна робота завершує завдання д інших видів навчальної діяльності. Адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини. Тому СРС має навчальне, особисте та суспільне значення.

Навчальна діяльність характеризується суб'єктністю, активністю, предметністю, цілеспрямованістю, наявністю структури та змісту. Особливими ознаками самостійної навчальної діяльності є такі:

- зміни самого суб'єкта;
- залежність від рівня розвитку студента та опора на досягнутий рівень розвитку;
- засвоєння загальних способів дій та наукових понять;
- передумання загальних засобів дій вирішенню завдань;
- залежність змін психічних властивостей та поведінки тих, хто навчається, від результатів їхніх власних дій.

Виконання самостійної роботи передбачає:

1. Опрацювання навчальної літератури за допомогою бібліотеки кафедри, університету, мережі Інтернет.

2. Вивчення навчального матеріалу, який дається для самостійної роботи.

3. Засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі.

4. Самоперевірка засвоєних знань за допомогою наданих запитань.

За необхідності можна отримати індивідуальну консультацію викладача щодо виконання самостійної роботи. Для цього на кафедрі кожного семестру розробляється графік консультацій викладачів.

2.2. Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів

Тема 1. Особливості, структура й динаміка емпіричного дослідження в психології

Види емпіричних досліджень.

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте значення емпіричного дослідження для роботи психолога.
2. Охарактеризуйте види емпіричних досліджень.
3. Дайте характеристику відомих емпіричних досліджень у галузі психології.

Інформаційні джерела

1. В. В. Волошина, Л.В. Долинська, С.О. Ставицька, О.В. Темрук. Загальна психологія: Практикум: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2005. – 280 с.
2. Загальна психологія: навч. посіб. / Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 296 с.
3. Загальна психологія: Навч. посібник / О.Скрипченко, Л.Долинська, З.Огороднійчук та інші. – Київ: Либідь, 2005 р. - 464 с.
4. Загальна психологія: Підруч. для студентів вищ. навч. закладів. / С.Д.Максименко, В.О.Зайчук, В.В.Клименко, В.О.Соловієнко. За загальною редакцією акад. С.Д.Максименка – К.: Форум, 2000. – 543 с.
5. Загальна психологія: Практикум. / В.Волошина, Л.Долинська, С.Ставицька, О.Темрюк – К : Каравелла, 2013. -280 с.
6. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. - 204 с.
7. Практикум із загальної психології. /Зелінська Т.М., Михайлова І.М. Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2010. — 272 с.
8. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / В.Д.Балин, В.К.Гайда, В.К.Гербачевский и др. Под общей ред. А.А.Крылова, С.А.Маничева. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб.: Питер 2003.- 560 с.

Тема 2. Дослідження сенсорних процесів та сприйняття

Вивчення ілюзії зорового сприйняття.

Запитання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте зорові ілюзії та їхні види.
2. Розкрийте оптико-геометричні ілюзії.
3. Дайте характеристику методу встановлення на прикладі досвіду Мюллера – Лайєра

Інформаційні джерела

1. Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології / Упоряд., Авт. комент. і послесл. А.В. Брушлинський, К.А. Абульханова-Славська. – СПб., 2002.
2. Рожкова Г.І., Токарева В.С., Кресало В.В., Бастакія В.А. Геометричні ілюзії і точність окоміру у дітей і дорослих // Ріс. Фізіолого. журн. ім. І.М. Сеченова. – 2004. Т. 90. – № 8 (частина 1).
3. Крилов А.А. Маничев С.А. Практикум із загальної, експериментальної і прикладної психології. 2-е вид. – М.: 2006. – 560 с.
4. Кураєв Г.А., Пожарська Є.М. Психологія людини. Курс лекцій. – Ростов-на-Дону: 2002. – 232 с.
5. Бавра Н. В. Пошуки нової парадигми в психології сприйняття // Філософія про предмет і суб'єкт наукового пізнання / Под ред. Е. Ф. Караваєва, Д.М. Разеева. – СПб, 2002.

Тема 3. Дослідження уявлень та уяви

Робота з явищем аглютинації.

Запитання для самоперевірки

1. Проаналізуйте особливості синтезу образів у процесах уяви. Розкрийте їхні основні форми.
2. Дайте визначення поняттю «аглютинації».
3. Охарактеризуйте теорії аглютинації й еволюції в історії мовознавства.

Інформаційні джерела

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк. – СПб.: Союз, 1997.
2. Загальна психологія: Підручн. для студ. вищ. навч. закладів / За заг. ред. акад. С.Д. Максименка. – К.: Форум, 2000.
3. Загальна психологія: Практикум. / В.Волошина, Л.Долинська, С.Ставицька, О.Темрюк – К.: Каравелла, 2013. – 280 с.
4. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 204 с.

Тема 4. Дослідження пам'яті

Активізація пам'яті через відродження емоцій (Методика С. А. Гариб'яна). Вивчення механічної пам'яті. Методики вивчення образної пам'яті. Вивчення впливу установок на пам'ять.

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність методики С. А. Гариб'яна.
2. Розкрийте особливості впливу асоціацій на запам'ятовування.
3. Охарактеризуйте роль підключення емоцій до процесу запам'ятовування.

Інформаційні джерела

1. Загальна психологія: Навч. посібник / О.Скрипченко, Л.Долинська, З.Огороднійчук та інш. – Київ: Либідь, 2005 р. – 464 с.
2. Загальна психологія: Підруч. для студентів вищ. навч. закладів. / С.Д.Максименко, В.О.Зайчук, В.В.Клименко, В.О.Соловієнко. За загальною редакцією акад. С.Д.Максименка – К.: Форум, 2000. – 543 с.
3. Загальна психологія: Практикум. / В.Волошина, Л.Долинська, С.Ставицька, О.Темрюк – К.: Каравелла, 2013. – 280 с.
4. Зинченко Т.П. Память в экспериментальной и когнитивной психологии – СПб.: Питер, 2002. – 320 с.

Тема 5. Дослідження мислення

Виявлення понятійного мислення за допомогою методики «Логіка зв'язків», індивідуальних особливостей мислення, методики «Значення слова». Дослідження наочно-образного мислення за допомогою методики піктограм А. Р. Лурії. Вербальний тест Г. Айзенка.

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте схему виявлення понятійного мислення за допомогою методики «Логіка зв'язків».
2. Охарактеризуйте методи виявлення індивідуальних особливостей мислення.
3. Розкрийте особливості проведення методики «Значення слова».
4. Охарактеризуйте особливості дослідження наочно-образного мислення за допомогою методики піктограм А. Р. Лурії.
5. Розкрийте особливості проведення вербального тесту Г. Айзенка.

Інформаційні джерела

1. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 204 с.
2. Практикум із загальної психології. /Зелінська Т.М., Михайлова І.М. Навчальний посібник. – К.: Каравела, 2010. – 272 с.
3. Баряєва Л. Б., Логінова Е. Т., Лопатіна С. Л. Я кажу! Я – Дитина // Вправи з піктограмами, - М: Дрофа, 2007.
4. Галанжіна Е.С. Деякі аспекти розвитку образного мислення молодших школярів. // Мистецтво в початковій школі: досвід, проблеми, перспективи. – Курськ, 2001.
5. Менчинська Н. А. Проблеми навчання і розумового розвитку школяра: Вибрані психологічні праці. М.: Просвещение, 1985.
6. 15. Немов Р.С. Психология. Учеб.для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.

Тема 6. Дослідження мови

Оцінка швидкості читання.

Запитання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте особливості діагностики оцінки швидкості читання.
2. Обґрунтуйте, чим відрізняються між собою швидкісні параметри читання тексту рідною і нерідною мовами.

Інформаційні джерела

1. В.В. Волошина, Л.В. Долинська, С.О. Ставицька, О.В. Темрук. Загальна психологія: Практикум: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2005. – 280 с.
2. Зайцев В. Н. Резервы обучения чтению. – М.: Просвещение, 1991.
3. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 204 с.

Тема 7. Дослідження уваги

Чорно-червона таблиця Горобова–Шульте. Дослідження об'єму уваги за допомогою геометричних фігур. Тест К. К. Платонова.

Запитання для самоперевірки

1. Розкрийте особливості застосування в психологічній практиці чорно-червоної таблиці Горобова–Шульте.
2. Охарактеризуйте особливості дослідження об'єму уваги за допомогою геометричних фігур.
3. Визначте особливості вивчення здатності виконувати дії, що вимагають постійного перемикання уваги з одного ряду дій на інший.

Інформаційні джерела

1. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 204 с.

2. Практикум із загальної психології. /Зелінська Т.М., Михайлова І.М. Навчальний посібник. – К.: Каравела, 2010. – 272 с.

3. Практикум з експериментальної та прикладної психології / За ред. А. А. Крилова. - Л., 1990.

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СЕМЕСТРОВОГО ЗАВДАННЯ СТУДЕНТАМИ ОЧНОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

3.1. Загальні методичні рекомендації

Виконання індивідуального семестрового завдання є складовою частиною навчального процесу, засобом перевірки навичок самостійної роботи бакалаврів та освоєння теоретичних питань і практичних навичок з дисципліни. Такий контроль здійснюється за допомогою виконання підсумкової роботи.

Контрольна робота повинна бути подана у друкованому вигляді, виконується на аркушах паперу формату А4, вона має бути надрукована 14 кеглем шрифтом Times New Roman, інтервал між рядками 1,5, вирівнювання тексту – по ширині.

Титульний аркуш має містити такі обов'язкові реквізити: назву навчального закладу; назву кафедри, назву дисципліни; форму навчання; курс, номер групи; повне прізвище, ім'я, по батькові студента; місце та рік здачі контрольної роботи та прізвище, ім'я, по батькові викладача, що буде перевіряти роботу.

Структура індивідуального семестрового завдання включає:

- титульний аркуш;
- наявність папок з усіма вивченими методиками;
- практична частина;
- список літератури.

Папки з методиками повинні бути оформлені таким чином:

Титульні аркуші із зазначенням конкретних пізнавальних процесів, а також списком діагностичних матеріалів, які було включено до папки психолога-практика.

Наприклад:

(Перша сторінка)

«Дослідження мислення»

(Друга сторінка)

Перелік психодіагностичних матеріалів:

1. Визначення лабільності-ригідності розумових процесів за

допомогою методики «словесний лабіринт А. Лачинса».

2. Методика «Інтелектуальна лабільність».

3. Оцінка понятійного мислення за допомогою методики «порівняння понять».

4. Визначення особливостей понятійного мислення за допомогою методики «виключення зайвого».

5. Дослідження понятійного мислення за допомогою методу «логіка зв'язків».

(Подальші сторінки)

Самі методики з роздавальним матеріалом.

3.2. Методичні вказівки до виконання індивідуального семестрового завдання студентами очної форми навчання

Необхідно показати список діагностичних матеріалів, які було включено до папки психолога-практика.

Методики необхідно підібрати таким чином, щоб всебічно діагностувати всі пізнавальні процеси, а саме: сенсорні та процеси сприйняття; уявлення та уяву; пам'ять; мислення; мову; увагу.

Практична частина містить загальний опис отриманих результатів, які було одержано в результаті проведення на п'яти респондентах психодіагностичних методик (від 10 методик на діагностику кожного пізнавального процесу: сприйняття; уявлення та уява; пам'ять; мислення; увага).

Викладачеві необхідно надати всі опрацьовані бланки з діагностичними матеріалами та загальний психодіагностичний висновок щодо кожного респондента окремо.

3.3. Методичні рекомендації до виконання індивідуального семестрового завдання студентам заочної форми навчання

Необхідно надати список діагностичних матеріалів, які було включено до папки психолога-практика.

Методики необхідно підібрати таким чином, щоб всебічно діагностувати всі пізнавальні процеси, а саме: сенсорні процеси та сприйняття; уявлення та уява; пам'ять; мислення; мова; увага.

Практична частина містить загальний опис отриманих результатів, які було одержано під час проведення психодіагностичних методик на трьох респондентах (від трьох методик на діагностику кожного пізнавального процесу: сприйняття; уявлення та уява; пам'ять; мислення; увага).

Викладачу необхідно подати всі опрацьовані бланки з діагностичними матеріалами та загальний психодіагностичний висновок щодо кожного респондента окремо.

Рекомендована література

1. Баррет Дж. Проверь себя. Тесты. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 256 с.
2. Батаршев А.В., Алексеева И.Ю., Майорова Е.В. Диагностика профессионально важных качеств. – СПб.: Питер, 2007. – 192 с.
3. Веккер, Л. М. Психика и реальность: единая теория психических процессов. – М.: Смысл, 1998. – 670 с
4. В.В. Волошина, Л.В. Долинська, С.О. Ставицька, О.В. Темрук Загальна психологія: Практикум: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2005. – 280 с.
5. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии: Учеб. пособие. – М., 1986.
6. Зинченко Т.П. Память в экспериментальной и когнитивной психологии – СПб.: Питер, 2002. – 320 с.
7. Загальна психологія: навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 296 с.
8. Загальна психологія: Навч. посібник / О.Скрипченко, Л.Долинська, З.Огороднійчук та інш. – Київ: Либідь, 2005 р. – 464 с.
9. Загальна психологія: Підруч. для студентів вищ. навч. закладів. / С.Д.Максименко, В.О.Зайчук, В.В.Клименко, В.О.Соловієнко. За загальною редакцією акад.. С.Д.Максименка – К.: Форум, 2000. – 543 с.
10. Загальна психологія: Практикум. / В.Волошина, Л.Долинська, С.Ставицька, О.Темрюк – К : Каравелла, 2013. – 280 с.
11. Истратова О.Н. Психодиагностика. Коллекция лучших тестов / О.Н.Истратова, У.В.Эксакусто. – Изд. 2-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. –

375 с.

12. Карелин А. Большая энциклопедия психологических тестов. – М.: Эксмо., 2007. – 416 с.

13. Магазов С.С. Когнитивные процессы и модели – М.: Издательство ЛКИ, 2007 – 248 с.

14. Методики диагностики и измерения психических состояний личности / Автор и составитель А.О.Прохоров. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 176с.

15. Немов Р.С. Психология. Учеб.для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. .

16. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 204 с.

17. Практикум із загальної психології. /Зелінська Т.М., Михайлова І.М. Навчальний посібник. – К.: Каравела, 2010. – 272 с.

18. Практикум по общей психологии / В.В.Богословский, Т.И.Бочкарева, А.И.Великородн; Под ред. А.И. Щербакова. – М.: Просвещение, 1979. – С.154-155.

19. Практикум по общей психологии: Учеб. Пособие / Н.С.Глуханюк, Е.В.Дьяченко, С.Л.Семенова. – 3-е изд. М.: МПСИ; Воронеж: НПО«МОДЭК», 2006. – 224 с.

20. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / В.Д.Балин, В.К.Гайда, В.К.Гербачевский и др. Под общей ред. А.А.Крылова, С.А.Маничева. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб.: Питер 2003. – 560 с.

21. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под ред. проф. А.О.Прохорова. – СПб: Речь, 2004. – 480 с.

22. Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики – 640 с.

23. Романовский А.Г. Психология: практикум : учебн. пособ. / А. Г. Романовский, Т.В. Гура, О.А. Игнатюк, Н.С. Моргунова, О.А. Резван – Х. : НТУ "ХПИ", 2014. – 184 с.

24. Райгородский Д.Я. (ред.) Психология и психоанализ характера Хрестоматия по психологии и типологии характеров. - М.: Бахрах-М, 2009. - 640 с.

25. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. – Самара: «БАХРАХ-М», 2000. – 672 с.
26. Общая психология: познавательные процессы: учебное пособие / В.М.Козубовский. – 3-е изд. – Минск: Амалфея, 2008. – 368 с.
27. Сосновский Б.А. «Лабораторный практикум по общей психологии» – Москва: Просвещение, 1979 – С. 157.
28. Шифман Х.Р. Ощущение и восприятие. 5-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 928 с

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДОПОВІДЕЙ ТА САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ СТУДЕНТІВ ОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

4.1. Методичні рекомендації до виконання доповідей студентів (Тема 1)

Зробити доповідь про відомі експерименти у психології та їх роль для розвитку науки.

У доповіді необхідно зазначити:

- авторів експерименту;
- де та коли було його проведено;
- як саме проходив експеримент;
- його учасники;
- висновки дослідника, які було отримано у ході експерименту;
- значення експерименту для психологічної науки;
- вид даного експерименту;
- які методи використовувалися у ході виконання експерименту;
- ставлення студента до даного експерименту.

Доповідь повинна бути подана у друкованому вигляді та презентована на заняттях.

В усній формі доповідь повинна бути презентована у вигляді вільної розповіді, із дотриманням всіх перерахованих вище вимог. З метою отримання вищої оцінки студенти можуть підготувати слайд-шоу із застосуванням відео- та фотоінформації.

У письмовому варіанті доповідь повинна бути здана викладачу на аркушах паперу формату А4, вона має бути надрукована 14 кеглем шрифтом Times New Roman, інтервал між рядками 1,5, вирівнювання тексту – по ширині.

Титульний аркуш має містити такі обов'язкові реквізити: назву навчального закладу; назву кафедри, назву дисципліни; форму навчання; курс, номер групи; повне прізвище, ім'я, по батькові студента; прізвище, ім'я, по батькові викладача, що буде перевіряти роботу.

Теми доповідей:

1. «Жахливий експеримент» (США, 1939 рік).
2. Експеримент «Скрипаль у метро».
3. Незвичайний експеримент Volkswagen «Сходи-піаніно».
4. Експеримент Стенлі Мілграма (1963).
5. Експеримент «Маршмеллоу-тест».
6. Експеримент «Ефект свідка».
7. Експеримент конформізму Аша.
8. Стенфордський тюремний експеримент.
9. Експеримент «Лялька Бобо».
10. Експеримент «Собака Павлова».
11. Експеримент «Маленький (крихта) Альберт».
12. Соціальний експеримент «Carlsberg».
13. Експеримент «Зникла дитина».
14. Експеримент «Мавпи Харлоу».
15. Експеримент «Вивченої безпорадності».
16. Рон Джонс «Історик як новий фюрер».
17. Експеримент «Блакитні очі / карі очі» 1970 року.
18. Проект «Аверсія» (1970–1989 роки).
19. Хлопчик, вихований як дівчинка ... (Близнюки Реймер «Відрізана життя»).
20. Хоторнський експеримент.
- 21–25. За вибором студента.

Теми доповідей викладач визначає для кожного студента за своїм власним бажанням.

4.2. Методичні рекомендації до виконання завдання студентами щодо оцінки ролі відчуттів у пізнавальній діяльності людини (Тема 2)

Завдання має три етапи виконання.

Мета першого етапу дослідження – встановити відмінність відчуттів від сприйняття при тактильному розпізнаванні предметів.

Матеріал й устаткування: набір дрібних предметів для тактильного розпізнавання (шпилька, ключ, тканина, помада тощо), пов'язка для очей,

секундомір, таблиця-протокол дослідження.

Процедура дослідження тактильних відчуттів складається з двох серій дослідів і проводиться з одним випробуванням. Експериментатор послідовно показує предмети для тактильного розпізнавання їх піддослідним. Час для тактильного контакту студента з кожним з них – 10 с., після чого предмет забирається з руки, а у протоколі здійснюється запис словесного звіту випробуваного.

Завдання першої серії: за словесними описами встановити особливості тактильних відчуттів, викликаних предметами з набору під час їх почергового подання на нерухому долоню. Випробування проводиться із зав'язуванням очей тому, хто проходить дослідження.

Інструкція для досліджуваного у першій серії: «Розгорніть руку долонею вгору. Долонею під час нашого дослідження Ви будете відчувати деякі впливи. Не здійснюючи рухів рукою, дайте словесний звіт тих відчуттів, які Ви будете отримувати. Все, що будете відчувати, промовляйте вголос».

Завдання другої серії: встановити особливості тактильних відчуттів за словесними описами випробуваного, коли предмети один за одним кладуть на його долоню. Їх дозволяється обмацувати цієї ж рукою.

Друга серія досліджень проводиться через дві-чотири хвилини після першої. У другій серії так само, як і у першій, випробуваному зав'язують очі і перед наданням предметів набору дають інструкцію.

Інструкція для випробуваного щодо другої серії: «Розгорніть руку долонею вгору. Під час нашого дослідження Ви будете відчувати деякі впливи. Вам дозволяється здійснювати рухи рукою. Надайте словесний звіт щодо тих відчуттів, які у вас виникатимуть при цих впливах і рухах долоні руки».

У другій серії завдань експериментатор послідовно показує ті ж предмети з набору, зберігаючи тривалість тактильного розпізнавання протягом 10 с. і записуючи словесний звіт респондента до бланка протоколу. Протокол дослідження двох серій дослідів може бути поданий на одному загальному бланку.

Після закінчення двох серій дослідження випробуваний дає самозвіт про те, яким чином він орієнтувався у своїх відчуттях, коли легше було розпізнавати предмети, а коли складніше.

Таблиця 4.1 – Бланк реєстру результатів експерименту

Предмет	Відповідь респондента щодо 1 серії	Відповідь респондента щодо 2 серії	Примітка
1. Шпилька			
2. Ключ			
3. Тканин а...			

Мета другого етапу дослідження – визначити ступінь точності сприйняття протягом коротких відрізків часу.

Матеріал й устаткування: секундомір і таблиця-протокол дослідження.

Дослідження щодо сприйняття часу проводиться в парі, що складається з випробуваного та експериментатора. Сам процес експерименту складається з 7-10 дослідів. У кожному з них досліджуваному пропонують визначити заданий проміжок часу, при цьому заборонено дивитися на годинник. Правильність оцінки інтервалу часу експериментатор визначає за допомогою секундоміра. Інтервали часу можуть задаватися такі: 30 с, 1 хв, 120 с. тощо.

Інструкція випробуваному: «Вам буде запропоновано, не користуючись годинником і не рахуючи про себе, підняттям руки або сигналом «Стоп!» визначити кінець заданого відрізка часу. Кожного разу Вам буде вказано і озвучено тривалість інтервалу, що задається, а його початок експериментатор відзначить ударом олівця об стіл».

У таблиці-протоколі експериментатор записує заданий для визначення інтервал часу і фактичний час, який випробовуваний сприйняв як заданий інтервал.

Часовий інтервал, запропонований для оцінки, зазначається у колонці таблиці із позначкою «С» у секундах; фактичний час теж у секундах, але записується у колонці із позначкою «А».

Таблиця 4.2 – Бланк реєстру результатів експерименту щодо визначення ступеня точності сприйняття коротких проміжків часу.

Реальний проміжок часу (С)	Оцінка проміжку часу респондентом (А)
30 с	
60 с	
120 с	

Точність оцінки часу визначається для кожного респондента окремо за формулою

$$Kt = (A/C) * 100\%,$$

де Kt – коефіцієнт точності оцінки часу;

A – фактичний часовий інтервал, що пройшов з моменту початку оцінки випробуванням заданого відрізка часу;

C – часовий інтервал, запропонований для оцінки.

Мета третього етапу дослідження – вивчити відмінності самостійних смакових відчуттів від смакових відчуттів, пов'язаних з нюховим аналізатором.

Матеріали та обладнання: 2 набору продуктів аналогічних текстур, секундомір.

1. Рідкі продукти: кетчуп, майонез, гірчиця, мед, сметана (порція 0,5 чайної ложки)

2. Тверді продукти: яблуко, сира картопля, варена морква, банан, сира капуста (шматочок не більше ніж 2 см).

Експериментатор проводить досліди у 2 етапи.

1-й етап: випробуваному зав'язують очі і він затискає ніс. Експериментатор пропонує йому спробувати якийсь продукт і відповідно визначити, що це за продукт. Фіксується час, витрачений на кожну спробу. Самозвіт випробуваного заноситься у протокол.

2-й етап: випробуваному зав'язують очі, але ніс залишається

відкритим. Повторюється процедура дегустації продуктів, але вже в іншому порядку. Випробуваному необхідно визначити продукт. Фіксується час, витрачений на кожну спробу. Самозвіт випробуваного заноситься у протокол.

Таблиця 4.3 – Бланк реєстру результатів експерименту щодо визначення відмінності самостійних смакових відчуттів від смакових відчуттів, пов'язаних з нюховим аналізатором

Продукти	витрачений час на визначення продукту	Коментарі респондента (1 етап)	витрачений час на визначення продукту	Коментарі респондента (2 етап)

4.3. Методичні рекомендації для виконання завдання студентами щодо оцінки психолінгвістичних характеристик письмової продукції (Тема 6)

Зробити оцінку психолінгвістичних характеристик письмової продукції (листів кохання) відомих людей.

Теми доповідей визначає для кожного студента викладач за своїм власним бажанням.

Характеристику листів потрібно зробити за такими психолінгвістичними показниками:

1. Показник обсягу мовної продукції у словах.
2. Показник середнього розміру пропозицій.
3. Коефіцієнт словникового розмаїття.
4. Коефіцієнт дієслівності.
5. Коефіцієнт логічної зв'язності.
6. Коефіцієнт емболії.

Перелік листів кохання, які необхідно проаналізувати:

1. Дені Дідро – Софі Волан (липень 1759 року).
2. Генріх VIII – Ганні Болейн.
3. Чарльз Дарвін – Еммі Веджвуд (20 січня 1839 року, неділя, вечір, бібліотека).
4. Віктор Гюго – Адель Фуше (січень 1820 року).
5. Ернест Хемінгуей – Марлен Дитріх.
6. Лев Толстой – Софія Бернс (16 вересня 1862 року).
7. Вольфганг Амадей Моцарт – Констанції.
8. Джек Лондон – Анне Странські.
9. Наполеон Бонапарт – Жозефіні.
10. Наполеон Бонапарт – Жозефіні в Мілан (13 листопада 1796 року відправлено з Верони).
11. Марк Твен – Лівії.
12. Чарльз Дарвін – Еммі Веджвуд.
13. Джон Кітс – Фанні Браун.
14. Альфред де Мюссе – Жорж Санд (1833 року).
15. Йоганн Крістоф Фрідріх фон Шиллер – Шарлотті фон Ленгефельд (3 серпня 1789 року).
16. Лорд Байрон – леді Кароліні Лем.
17. Оноре де Бальзак – графині Евеліні Ганській.
18. Франсуа Вольтер – Олімпії Дюнуайе.
19. Катерина Велика – князю Григорію Потьомкіну.
20. Олександр Грибоедов – Ніно Чавчавадзе.
21. Віссаріон Белінський – Марії Орловій.
22. Генрі Фредерік, герцог Кумберлендський – леді Гросвенор.
23. Імператриця Олександра Федорівна – імператору Миколі II (1914 року).
24. Олександр II – Катерині Долгоруковій (1 жовтня 1868 року).
25. Колчак Олександр Васильович – Анні Василівна Тимиревій.

5. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Дайте визначення поняттю «емпіричне дослідження».
2. Назвіть різновиди процедур реєстрації результатів дослідження.

Наведіть приклади.

3. Назвіть основні методи науково-емпіричного дослідження.
4. Назвіть методи психодіагностики мислення.
5. Охарактеризуйте структуру емпіричного дослідження.
6. Назвіть основні документи для реєстрації різних дій об'єкта спостереження.
7. Назвіть стандартні способи надання та обробки психологічних даних і аналізу результатів.
8. Які існують ознаки продуктивної гіпотези?
9. Назвіть методи психодіагностики пам'яті. Роль установки у процесі психодіагностики.
10. Назвіть методи психодіагностики сприйняття.
11. Вкажіть у чому полягають знання, вміння, навички, які можна отримати в процесі наукової та практичної роботи з психології?
12. Перерахуйте методи психодіагностики відчуттів.
13. Дайте визначення науковій теорії.
14. Назвіть методи психодіагностики мовлення у дітей та дорослих.
15. Дайте визначення наукового факту.
16. Опишіть основні блоки анкети.
17. Дайте визначення науковій проблемі.
18. Охарактеризуйте метод інтерв'ю. Назвіть фактори, що впливають на зміст і структуру інтерв'ю.
19. Розкрийте суть методу анкетування у психології. Що необхідно враховувати перед тим, як почати складати анкету?
20. Опишіть типи кореляційних досліджень у психології.
21. Назвіть основні правила проведення інтерв'ю.
22. Охарактеризуйте фундаментальне і прикладне дослідження.
23. Розкрийте суть методу інтерв'ю та основні вимоги при складанні питань для його реалізації.
24. Дайте характеристику поняттю «експериментальне дослідження»

25. Назвіть основні види запитань у процесі бесіди, інтерв'ю та анкетування.
26. Типи експериментів у психології.
27. Розкрийте суть вербального та невербального спілкування у процесі бесіди.
28. Опишіть суть лабораторного експерименту. Наведіть приклади.
29. Розкрийте основні психографологічні особливості письмової мови.
30. Опишіть суть природного експерименту. Наведіть приклади.
31. Розкрийте роль спостереження у процесі бесіди.
32. Опишіть суть польового експерименту. Наведіть приклади.
33. Назвіть основні причини нещирості респондента під час проведення бесіди.
34. Опишіть суть лонгітюдного експерименту. Наведіть приклади.
35. Опишіть основні методи фіксації даних під час бесіди і особливості їхньої реалізації.
36. Види експерименту відповідно до мети дослідження.
37. Розкрийте суть рефлексивного слухання в психології. Назвіть прийоми рефлексивного слухання.
38. Види експерименту залежно від характеру впливу на випробуваного.
39. Перерахуйте навички, необхідні психологу для проведення бесіди.
40. Опишіть етапи психологічного дослідження.
41. Фактори, що впливають на зміст і структуру бесіди.
42. Дайте характеристику методу спостереження у психології. Назвіть об'єкт і предмет спостереження.
43. Назвіть основні види бесіди відповідно до поставленого психологічного завдання.
44. Поясніть, чим наукове спостереження відрізняється від буденного побутового.
45. Назвіть основні види бесіди за ступенем стандартизації процедури.
46. Назвіть плюси методу спостереження.
47. Назвіть основні етапи проведення бесіди

48. Назвіть мінуси методу спостереження.
49. Розкрийте суть методу бесіди з психологічної точки зору.
50. Відмінності контрольованого та неконтрольованого спостереження.
51. Дайте характеристику типам спостереження відповідно до положення спостерігача.
52. Дайте характеристику типам спостереження залежно від умов його організації.
53. Дайте характеристику типам спостереження відповідно до об'єкта спостереження.
54. Назвіть основні етапи методу спостереження.
55. Назвіть різновиди процедур реєстрації результатів. Наведіть приклади.
56. Назвіть основні психолінгвістичні характеристики письмової продукції і основні її показники.
57. Назвіть типові помилки дослідників, які застосовують метод спостереження.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 6.1 – Критерії оцінювання знань та вмінь студентів із дисципліни

Рейтинг ова оцінка, бали	Оцінка ECTS та її визначен ня	Націонал ьна оцінка	Критерії оцінювання	
			позитивні	негативні
1	2	3	4	5
90–100	A	Відмінно	<ul style="list-style-type: none"> – <i>глибоке знання</i> навчального матеріалу модулів з дисципліни, що міститься в основних і додаткових літературних джерелах; – <i>вміти</i>: формулювати проблеми, гіпотези й завдання психологічного дослідження; – планувати емпіричне психологічне дослідження, – вибирати методи збору й обробки даних, робити вибірку; – здійснювати психологічне дослідження; – реєструвати емпіричні результати, 	<p>відповіді на запитання можуть містити незначні неточності</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – вести протоколи психологічних досліджень; – аналізувати, описувати й пояснювати емпіричні результати; – описувати поведінку людей у процесі дослідження; – використовувати методи дослідження пізнавальних процесів, індивідуально-психологічних особливостей тощо; реалізовувати методіку емпіричного дослідження, використовувати емпіричні результати для прогнозування психічних явищ і управління ними у процесі практичної діяльності 	
82–89	В	Добре	<ul style="list-style-type: none"> – глибокий рівень <i>знань</i> обов’язкового матеріалу, що передбачений модулями даної дисципліни; – <i>вміти</i>: формулювати проблеми, гіпотези й завдання психологічного дослідження; – планувати емпіричне психологічне дослідження, 	<p>Відповіді на запитання містять <i>певні неточності</i></p>

			<ul style="list-style-type: none"> – вибирати методи збору й обробки даних, формувати вибірку; – реєструвати емпіричні результати, – вести протоколи психологічних досліджень; – аналізувати, описувати й пояснювати емпіричні результати; – використовувати методи дослідження пізнавальних процесів, психічних станів, індивідуально-психологічних особливостей; проводити методичку емпіричного дослідження з психології 	
75–81	С	Добре	<ul style="list-style-type: none"> – <i>міцні знання</i> матеріалу з практикуму зі загальної психології та його практичного застосування; – <i>вміти</i>: формулювати завдання психологічного дослідження; – планувати емпіричне психологічне дослідження; – вибирати методи збору й обробки даних, формувати вибірку; – здійснювати 	<ul style="list-style-type: none"> – невміння використовувати теоретичні знання для розв’язування <i>складних практичних завдань</i>

			<p>психологічне дослідження;</p> <ul style="list-style-type: none"> – реєструвати емпіричні результати; – аналізувати й описувати емпіричні результати; – використовувати методи дослідження пізнавальних процесів; – здійснювати методику емпіричного дослідження з психології 	
64–74	D	Задовільно	<ul style="list-style-type: none"> – <i>знати</i> методи дослідження пізнавальних процесів; – використовувати методи дослідження пізнавальних процесів під час виконання практичних завдань 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність повних аргументованих відповідей на запитання; – у відповідях відсутній аналіз викладеного матеріалу; – відсутність здатності розв’язувати складні практичні завдання
60–63	E	Задовільно	<ul style="list-style-type: none"> – знання основних фундаментальних положень щодо методів дослідження пізнавальних процесів, – вміння виконувати 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність знань щодо окремих (непринципових) питань відповідно до

			найпростіші практичні завдання	вивченого модуля; – відсутність послідовності й аргументованості під час висловлювання думки; – невміння застосовувати теоретичні положення при розв’язанні практичних завдань
35–59	FX (потрібне додаткове вивчення)	Незадовільно	додаткове вивчення матеріалу модуля може бути виконано у терміни, що передбачені навчальним планом	– відсутність знань щодо основних фундаментальних положень навчального матеріалу модуля; – істотні помилки у відповідях на запитання; – невміння розв’язувати прості практичні завдання

1-34	F (потрібно повторне вивчення)	Незадовільно	– незнання основних фундаментальних положень; – невміння орієнтуватися під час розв'язання простих практичних задач
------	-----------------------------------	--------------	--

Таблиця 6.2 – Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів із дисципліни.

Оцінка у балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	відмінно	<i>A</i>	відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82–89	Добре	<i>B</i>	дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75–81		<i>C</i>	добре (у цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67–74	задовільно	<i>D</i>	задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60–66		<i>E</i>	достатньо
35–59	незадовільно	<i>FX</i>	незадовільно
1–34		<i>F</i>	незадовільно

7. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Баррет Дж. Проверь себя. Тесты. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 256 с.
2. Батаршев А.В., Алексеева И.Ю., Майорова Е.В. Диагностика профессионально важных качеств. – СПб.: Питер, 2007. – 192 с.
3. Веккер, Л. М. Психика и реальность: единая теория психических процессов. – М.: Смысл, 1998. – 670 с.
4. В.В. Волошина, Л.В. Долинська, С.О. Ставицька, О.В. Темрук Загальна психологія: Практикум: Навч. посібн. – К.: Каравела, 2005. – 280с.
5. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии: Учеб. пособие. – М., 1986.
6. Зинченко Т.П. Память в экспериментальной и когнитивной психологии – СПб.: Питер, 2002. – 320 с.
7. Загальна психологія: навч. посіб. / Сергеевкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В. – К. : ЦУЛ, 2012. – 296 с.
8. Загальна психологія: Навч. посібник / О.Скрипченко, Л.Долинська, З.Огороднійчук та інш. – Київ: Либідь, 2005 р. – 464 с.
9. Загальна психологія: Підруч. для студентів вищ. навч. закладів. / С.Д.Максименко, В.О.Зайчук, В.В.Клименко, В.О.Соловієнко. За загальною редакцією акад.. С.Д.Максименка – К.: Форум, 2000. – 543 с.
10. Загальна психологія: Практикум. / В.Волошина, Л.Долинська, С.Ставицька, О.Темрюк – К : Каравелла, 2013. – 280 с.
11. Истратова О.Н. Психодиагностика. Коллекция лучших тестов / О.Н.Истратова, У.В.Эксакусто. – Изд. 2-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 375 с.
12. Карелин А. Большая энциклопедия психологических тестов. – М.: Эксмо., 2007. – 416 с.
13. Магазов С.С. Когнитивные процессы и модели – М.: Издательство ЛКИ, 2007 – 248 с.
14. Методики диагностики и измерения психических состояний личности / Автор и составитель А.О.Прохоров. – М.: ПЕР СЭ, 2004. – 176 с.

15. Немов Р.С. Психология. Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. .
16. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т.І. Пашукової. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 204 с.
17. Практикум із загальної психології. /Зелінська Т.М., Михайлова І.М. Навчальний посібник. – К.: Каравела, 2010. – 272 с.
18. Практикум по общей психологии / В.В. Богословский, Т.И. Бочкарева, А.И. Великородн; Под ред. А.И. Щербакова. – М.: Просвещение, 1979. – С.154-155.
19. Практикум по общей психологии: Учеб. Пособие / Н.С. Глуханюк, Е.В. Дьяченко, С.Л. Семенова. – 3-е изд. М.: МПСИ; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2006. – 224 с.
20. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / В.Д. Балин, В.К. Гайда, В.К. Гербачевский и др. Под общей ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб.: Питер 2003. – 560 с.
21. Практикум по психологии состояний: Учебное пособие / Под ред. проф. А.О. Прохорова. – СПб: Речь, 2004. – 480 с.
22. Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики – 640 с.
23. Романовский А.Г. Психология: практикум : учебн. пособ. / А. Г. Романовский, Т.В. Гура, О.А. Игнатюк, Н.С. Моргунова, О.А. Резван – Х. : НТУ "ХПИ", 2014. – 184 с.
24. Райгородский Д.Я. (ред.) Психология и психоанализ характера Хрестоматия по психологии и типологии характеров. – М.: Бахрах-М, 2009. – 640 с.
25. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. - Самара: «БАХРАХ-М», 2000. – 672 с.
26. Общая психология: познавательные процессы: учебное пособие / В.М. Козубовский. – 3-е изд. – Минск: Амалфея, 2008. – 368 с.
27. Сосновский Б.А. «Лабораторный практикум по общей психологии» – Москва: Просвещение, 1979. – с. 157.
28. Шифман Х.Р. Ощущение и восприятие. 5-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 928 с

8. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

Аналіз (грец. *Ἀνάλυσις* «розкладання, розчленовування, розбирання») – метод дослідження, що характеризується виділенням і вивченням окремих частин об'єктів дослідження.

Відчуття – суб'єктивне відображення властивостей об'єктивного світу, що виникає за умови впливу подразників на рецептори органів сприйняття.

Відтворення – доступна для спостереження розумова дія, що полягає у відновленні та реконструкції актуалізованого змісту в тій чи іншій знаковій формі.

Експеримент (англ. *experiment*) – сукупність дослідів, об'єднаних однією системою їхнього здійснення, взаємозв'язком результатів і способом їх обробки. Внаслідок здійснення експерименту отримують сукупність результатів, які допускають їхню сумісну обробку і зіставлення. Експеримент – спроба, дослід, які потребують підтвердження чи спростування, форма пізнання, один і основних методів наукового дослідження, в якому вивчення явищ відбувається у доцільно вибраних або штучно створених умовах, що забезпечують появу тих процесів, спостереження яких необхідне для встановлення закономірних зв'язків між явищами. Важливими характеристиками експерименту є його надійність та валідність.

Емпіричні дослідження – спостереження і дослідження конкретних явищ, експеримент, а також узагальнення, класифікація та опис їхніх результатів, впровадження їх у практичну діяльність людей. Емпіричні дослідження використовуються для відповіді на емпіричні Запитання, які повинні бути точно визначені згідно з даними. Як правило, дослідник має певні теорії на тему, з якої ведеться дослідження. На основі цієї теорії пропонуються певні припущення або гіпотези. З цих гіпотез робляться прогнозування конкретних подій. Вони можуть бути перевірені відповідними експериментами. Залежно від результатів експерименту, теорії, на яких гіпотези та прогнози були засновані, будуть підтверджуватися чи спростовуватися.

Забування – процес, що характеризується поступовим зменшенням можливості згадування і відтворення завченого або сприйнятого матеріалу.

Індивідуальність – неповторна система особливостей людини як індивіда, суб'єкта діяльності й особистості. Факт існування індивідуальності є однією з підстав індивідуального (конкретного) підходу до людини у навчанні, вихованні, діловому спілкуванні з нею. «Усвідомлене кожним» – ідеал такого підходу. Ігнорування індивідуальності закономірно призводить до ряду негативних наслідків (міжособистісні та внутрішньоособистісні напруги, конфлікти, психічні травми, невротичні стани учасників конфліктів, і як результат – низька ефективність навчання, виховання, праці).

Мислення – безліч психічних процесів, дій, станів, спрямованих на вирішення різних завдань (практичних і теоретичних), що забезпечують це рішення (знаходження відповіді). Мобілізація мислення як функціональної системи здійснюється частково свідомо, частково – завдяки звичкам, навичкам та іншим автоматизмам, сформованим нервовою системою у ході попереднього розвитку, виховання, освіти, самоосвіти людини.

Мнемоніка (грец. та μνημονιχα – мистецтво запам'ятовування) (мнемотехніка) – сукупність спеціальних прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення штучних асоціацій. Заміна абстрактних об'єктів і фактів за допомогою понять та уявлень, які мають візуальне, аудіальне або кінестетичне втілення, об'єднання об'єктів з уже наявною інформацією у пам'яті різних типів для спрощення запам'ятовування.

Мова – історично сформована форма спілкування людей за допомогою мовних конструкцій, створюваних на основі певних правил. Процес мовлення передбачає, з одного боку, формування і формулювання думок мовними (мовними) засобами, а з іншого боку – сприйняття мовних конструкцій та їх розуміння.

Пам'ять – безліч психічних процесів, дій, станів, спрямованих на збереження, уявну організацію, відтворення минулого досвіду людини; психічний процес, який полягає у закріпленні, наступному відтворенні та забуванні минулого досвіду, дає можливість його повторного застосування у життєдіяльності людини. У психології пам'яттю позначають комплекс пізнавальних здібностей і вищих психічних функцій щодо накопичення, збереження та відтворення знань і навичок. Пам'ять у різних формах і

видах притаманна всім вищим істотам. Найбільш розвинений рівень пам'яті характерний для людини.

Пам'ять короткочасна є практично повністю автоматичною і працює без будь-якої свідомої установки на запам'ятовування. Людина може охопити поглядом близько семи предметів, запам'ятовуючи у середньому від п'яти до дев'яти одиниць інформації, які вона спроможна точно відтворити через кілька десятків секунд після їхнього споглядання. Тому обґрунтовано вважають, що обсяг короткочасної пам'яті становить (7 ± 2) елементи.

Пам'ять довготривала забезпечує людині тривале збереження знань, умінь і навичок, що потрібні у житті. Різновидом довготривалої пам'яті є автобіографічна пам'ять. Встановлено, що інформація найкраще запам'ятовується, якщо до неї повертатися через визначені проміжки часу. Перший становить 15–20 хв, що пов'язано з роботою короткочасної пам'яті. Через дві години у людини включаються функції довгострокової пам'яті. Найкраще повернутися до вивченого через вісім годин і через добу. Якщо ж матеріал не повторювати, він буде сприйматися як новий.

Поріг відчуття – мінімальна сила подразника, яка викликає в даних умовах ледве помітне відчуття. Чим нижчий поріг, тим більша чутливість, і навпаки. Є підпорогові подразники – вони діють, але відчуття не виникає. Мінімальна величина подразника, що викликає відчуття, визначає їхній нижчий абсолютний поріг. Якщо збільшувати силу діючого подразника, сила відчуття зростає і досягає верхньої межі, після якої відчуття якісно змінюється: воно стає неприємним, а потім перетворюється на больове. Нижчий і вищий абсолютні пороги визначають діапазон абсолютної чутливості аналізаторів.

Психодіагностика (грец. Psyche – душа і diagnostikos – здатний розпізнавати) – галузь психологічної науки, що розробляє методи виявлення і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості.

Спостереження (англ. observation, рос. наблюдение) – метод наукового дослідження, що полягає в активному (систематичному, цілеспрямованому, планомірному) та навмисному сприйнятті об'єкта, у ході якого здобувається знання про його зовнішні сторони, властивості й відносини. Спостереження включає в себе такі елементи: спостерігача (суб'єкта), об'єкт спостереження та засоби спостереження.

Спостережливість – це психічна властивість сенсорної організації, що базується на відчутті та сприйнятті. Вона є професійно важливим для великої групи професій. Завдяки спостережливості людина розрізняє ознаки і об'єкти, що мають незначні відмінності, помічає відмінності у схожому, бачить їх за умови швидкого руху, ракурсу, що змінився, має можливість скоротити до мінімуму час сприйняття ознаки, об'єкта, процесу.

Сприйняття – безліч пізнавальних процесів і дій відображення в свідомості деяких цілісностей, що виділяються суб'єктом у зовнішньому відповідно до його свідомості, світогляду (враховуючи й інших людей, і тілесність самої людини). Наприклад, можна сприймати чи не сприймати потоки сигналів від внутрішніх органів свого тіла, які формують певний його образ, стан здоров'я або нездоров'я. Найчастіше ж під сприйняттям мають на увазі відображення явищ предметів зовнішнього світу – природного та соціального. Людина виділяє з хаосу вражень деякі об'єкти, і тим самим ніби структурує цей хаос. Щоб щось було сприйнято, усвідомлено, недостатньо, щоб воно «подіяло» на органи чуття людини. Те, що є або не є предметом, залежить і від людини: для когось у навколишньому середовищі є музичні звуки і шуми, дисонанси і консонанси; для когось – симптоматичні шуми машин, що працюють, або звуки, що видаються тваринами, для когось – логічні наголоси у мовленні співрозмовника або вдалі і невдалі планування житлових районів та ін. А для тих, хто про такого роду речі не знає, їх ніби і немає.

Увага – виборча спрямованість свідомості на обмежене коло об'єктів, процесів (зовнішніх чи тих, що стосуються психіки). До уваги іноді відносять дії контролю і самоконтролю.

Уява – пізнавальна активність людини як суб'єкта, що приводить або до ненавмисного виникнення, або до навмисної побудови у свідомості відображень (уявлень, схем та інших образів-моделей) тих об'єктів, які у досвіді у цілісному вигляді не сприймалися або не можуть сприйматися за допомогою органів почуттів (як, наприклад, події історії, передбачуваного майбутнього, явища світу, що не сприймається, або світу неіснуючого взагалі – надприродні персонажі казок, міфів та ін.)

Уявлення – розуміння чого-небудь, знання чого-небудь, яке ґрунтується на досвіді, отриманих відомостях, якихось даних тощо;

чуттєво-наочний образ предметів або явищ дійсності, що зберігається і відтворюється у свідомості людини поза безпосереднім впливом їх на органи чуттів.

ЗМІСТ

Вступ.....	
....	
1. Зміст навчальної дисципліни	
2. Методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів...	
3. Методичні вказівки до виконання індивідуального семестрового завдання студентами очної та заочної форми навчання	4
4. Методичні вказівки щодо підготовки доповідей та самостійних завдань студентів очної форми навчання із дисципліни	8
5. Контрольні запитання.....	4
6. Критерії оцінювання знань та вмінь студентів	7
7. Інформаційно-методичне забезпечення.....	5
8. Словник термінів	7

Навчальне видання

**Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу
«Практикум із загальної психології» Частина 1**
для студентів денної та заочної форм навчання освітньо-
кваліфікаційного рівня «Бакалавр» зі спеціальності 053 «Психологія»

Укладачі:

РОМАНОВСЬКИЙ Олександр Георгійович
ШАПОЛОВА Вікторія Валеріївна
КВАСНИК Ольга Віталіївна
МОВЧАН Яна Олександрівна

Відповідальний за випуск проф. *Романовський О. Г.*
Роботу до видання рекомендував проф. *Ігнатюк О. А.*
Редактор *Н. В. Верстюк*

План 2018 р., п.376

План 2018 р., п.375

Підписано до друку 10.10.2018 р. Формат 60×84¹/₁₆.
Умов. друк. арк. 12,5. Папір офсетний. Наклад 100 прим. Зам. № 145

КП «Міська друкарня»
м. Харків, 61002, вул. Алчевських, 44.
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ДК, № 5495, від 22.08.2017 р.